

О. І. Карий, Л. С. Лісовська

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту організацій

ОБҐРУНТУВАННЯ ТАРИФІВ ЗА ЗБЕРІГАННЯ НАФТИ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ

ã Карий О. І., Лісовська Л. С., 2018

Проаналізовано чинну систему стандартизації України, окреслено здійснені напрями її реформування та визначено перспективи удосконалення системи стандартизації. Зазначені перспективи вказують на необхідність врахування нових вимог інноваційного розвитку економіки країни та виникнення нових галузей економіки, зниження технічних бар'єрів під час виходу на світові ринки в зонах високих технологій. Окремо досліджено стан розвитку системи стандартизації у нафтогазовому комплексі України. В Україні нафтогазовий комплекс представлений підприємствами з видобування, перероблення, транспортування газу та нафти. Найефективніше та найрезультативніше працює галузь транспортування газу, значний виробничий потенціал мають сфери переробки та зберігання газу, а видобуток нафти є найменш прибутковим.

Здійснено порівняльний розрахунок тарифу за зберігання нафти відповідно до існуючого та запропонованого підходу та зроблено висновки щодо завищення оплати за зберігання нафти на сучасному ринку нафти і нафтопродуктів.

Ключові слова: тариф, тарифна виручка, економічно обґрунтовані витрати на планований період, резервуари, нафта.

O. Karyy, L. Lisovska

Lviv Polytechnic National University,
Department of Management of Organizations

THE SUBSTANCE OF PRICES FOR OIL STORAGE: METHODOLOGICAL ASPECTS OF CALCULATION

ã Karyy O. I., Lisovska L. S., 2018

In the article, the authors analyzed the current system of standardization of Ukraine, outlined the directions of its reform and identified the prospects for improving the standardization system. According to the conducted analysis the need to take into account the new requirements of the innovative development of the country's economy and the emergence of new sectors of the economy, reducing technical barriers when entering the world markets in high technology zones was proved.

In addition to this, the authors examined the state of development of the standardization system in the oil and gas complex of Ukraine. In Ukraine, the oil and gas complex is represented by enterprises for the extraction, processing, transportation of gas and oil. The gas transportation industry operates most effectively and efficiently; the oil extraction is the least profitable area.

Due to the dynamic development of economic processes and a decrease in the level of financing for the formulation of national standards and regulatory documents of the level of enterprises, there is a backlog in providing the oil and gas complex with regulatory documents of an international level. Another important problem for the industry remains the transparency of the conclusion of contracts and the definition of tariffs for services performed.

Based on the analysis of actual information on the existence of legal disputes between market operators and the presence of abuses on it, it was proved necessary to develop a unified methodological basis for determining the tariffs for oil storage services. Such a framework should be recognized as a normative document for use by all enterprises, organizations and structural subdivisions, which have in their composition respective tank farms and can undertake contractual storage of oil.

The establishment of tariffs for oil storage services should be transparent and provide the enterprise with tariff revenues sufficient to cover economically justified costs of oil storage; obtaining the net profit necessary for the provision of production and economic activity; payment of all taxes and obligatory payments in accordance with the current legislation of Ukraine.

In determining the size of the tariff for the service of storage of oil the organization should be guided by ensuring the value of the planned tariff revenues. The size of the planned tariff revenues should cover the company's total expenses for oil storage operations, payment of taxes (excluding VAT) and compulsory payments provided for by the current legislation of Ukraine and create a planned net profit corresponding to the approved rate of return. The total expenses, however, include only expenditures related to oil storage services.

The most controversial point in determining the tariff for storing oil is traditionally considered a methodological approach to justifying the planned profit of an enterprise that provides the relevant services. Organizations of the oil and gas complex of Ukraine to the value of profit include two components: an investment component, which involves compensation of investment costs and the planned rate of profitability. This definition of planned profit can be considered as a double count, which overestimates the planned profit and, accordingly, the value of the tariff for the storage of oil.

The authors carried out a comparative calculation of the oil storage tariff in accordance with the existing and proposed approach and found that oil storage charges are on the modern oil market.

Key words: tariff, tariff revenues, economically justified expenses for the planned period, reservoirs, oil.

Постановка проблеми

Важливим завданням та умовою розвитку національної економіки країни вважається забезпечення енергоносіями національного господарства. Енергетична безпека країни є важливою складовою її економічної безпеки. Особливо гостро це можна побачити в період пошуку шляхів диверсифікації енергоресурсів та коливань світових цін на енергоресурси. За підсумками 2016 року найістотніше серед сировинних товарів подорожчали цинк (на 60 %), нафта і дизпаливо (приблизно на 50 %) [1].

В Україні нафтогазовий комплекс представлений підприємствами з видобування, перероблення, транспортування газу та нафти. Найефективніше та найрезультативніше працює галузь транспортування газу, значний виробничий потенціал мають сфери переробки та зберігання газу. Видобуток нафти є найменш прибутковою сферою виробництва.

Одним із напрямів діяльності нафтогазового комплексу України є транспортування нафти і газу.

Транспортування нафти магістральними нафтопроводами України здійснює Укртранснафта, що є частиною групи Укрнафтогаз. До складу Укртранснафти входять філії “Магістральні нафтопроводи “Дружба”, “Придніпровські магістральні нафтопроводи” та “Південні магістральні нафтопроводи”.

З метою зберігання нафти Укртранснафта укладає договори оренди резервуарів з нафтопереробними підприємствами ПАТ “НПК-Галичина”, ПАТ “Нафтохімік Прикарпаття” та ПАТ “Укртатнафта”. Протягом 2013–2014 рр. компанія зберігала у цих резервуарах 388,5 тис. т технологічної нафти, яка була витіснена з окремих непрацюючих ділянок системи магістральних нафтопроводів. На думку керівництва компанії [2], вартість послуг, які надавалися Укртранснафті за цими договорами, в разі перевищувала ринкову вартість зберігання нафти в Україні.

Для вирішення численних судових позовів з цього приводу ПАТ “Укртранснафта” розробила та ввела у дію стандарт “Розрахунок тарифів на послуги зі зберігання нафти в резервуарному парку Методика”, згідно з яким собівартість зберігання 1 тонни нафти на базі резервуарів ПАТ “Укртранснафта” становить 3,08 грн з ПДВ [3], що у три рази нижче від попереднього тарифу.

Менше ніж за півроку після цього, з метою запобігання монополізації ринку зберігання нафти, попередження виникнення кризових ситуацій на ринку нафтопродуктів у лютому 2018 року Кабінет Міністрів України схвалив документ, який визначає відокремлення від газового монополіста України НАК “Нафтогаз України” функції транспортування і зберігання газу. Відповідне рішення було ухвалене 14 лютого на засіданні уряду, про що повідомляє прес-служба Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [4]. Постанова КМУ передбачає чіткий механізм і терміни передачі майна Укртрансгазу ПАТ “Магістральні газопроводи України” для початку повноцінної роботи. Це, зокрема, магістральні газопроводи, підземні сховища, сервісні служби. Відповідно виникає необхідність розроблення підходів до формування обґрунтованих тарифів щодо зберігання газу.

Для забезпечення прозорості ринку послуг зі зберігання нафти і газу також необхідно створити єдину методологічну основу визначення оплати послуг зберігання нафти. Така основа повинна бути визнана як нормативний документ (стандарт організації) для використання в усіх підприємствах і організаціях, які надають послуги зі зберігання нафти і газу в резервуарному парку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика регулювання цін природних монополістів, зокрема в енергетичній сфері, залишається актуальною темою для наукових дискусій у працях науковців вже багато десятиліть. За останній час можна виділити праці М. Олівера [5], Й. Хе і Б. Ліна [6], М. Ішварана [7], Д. Лейна [8], Л. Х. Бассо [9], Н. І. Чухрай, І. В. Бохонко [10, 11].

Аналіз використання стандартів підприємства в Україні доводить, що більшість з них має організаційно-методичний характер і розповсюджується переважно на процеси організації і управління підприємством.

Натомість за кордоном стандарти підприємства використовуються як нормативні документи на продукцію. Так, у США національна стандартизація розвинулась на основі стандартів фірм різних галузей промисловості. Серед трьох основних напрямів розробки нових американських нормативних документів велику питому частку займають стандарти та технічні умови приватних фірм та науково-технічних товариств [12, с. 46]. Вимоги таких стандартів мають рекомендаційний характер, проте їх виконання стає обов’язковим після посилання на них у контрактах або державних постановах.

Національна система стандартизації перебуває у стадії реформування. Напрями її удосконалення треба розглядати з погляду підвищення інновативності та скорочення відставання української економіки у сфері високих технологій від лідерів світового ринку [13]. Закон “Про стандартизацію”, який був прийнятий у 2003 році, зазнає постійних удосконалень та поправок. Зокрема, у 2015 році законом введено два рівні стандартизації залежно від суб’єкта стандартизації, який приймає стандарти: національні стандарти, прийняті національним органом стандартизації, та стандарти і технічні умови, прийняті підприємствами [14]. Закон скасовує галузеву стандартизацію, а центральні органи виконавчої влади мають право перевіряти, переглядати свої галузеві стандарти з метою переведення їх на національний рівень. Дія закону не поширюється на санітарні заходи безпеки харчових продуктів, ветеринарно-санітарні та фітосанітарні заходи, будівельні норми,

лікарські засоби, стандарти медичної допомоги, бухобліку, оцінки майна, освіти та інші соціальні стандарти, передбачені законодавством.

Проте залишається невирішеним питання існування дублюючих режимів: технічні регламенти (як нормативно-правовий акт) та технічне регулювання (як процес). В англійській мові існує один термін “technical regulation”, який означає процес [15, с. 59].

Під час перегляду галузевих нормативних документів у кожному конкретному випадку необхідно аналізувати конкретний документ щодо сфери його застосування та ухвалювати рішення про необхідність їх перероблення на національний нормативний документ або на стандарт організації [16, с. 8].

Стандарт організації належать до нормативних документів, які можуть бути розроблені безпосередньо суб'єктами господарювання. Стандарт організації України (СОУ) – це стандарт, прийнятий суб'єктом стандартизації іншого рівня, ніж національний орган стандартизації, на основі поєднання виробничих, наукових, комерційних та інших спільних інтересів [17].

Пропонований нормативний документ можна розглядати як стандарт, що повинен установити єдину методику щодо розрахунку тарифів за послуги зі зберігання нафти у резервуарному парку. Тарифи на послуги зі зберігання нафти повинні забезпечити підприємству тарифну виручку, достатню для:

- покриття економічно обґрунтованих витрат на зберігання нафти;
- отримання чистого прибутку, необхідного для забезпечення виробничо-господарської діяльності;
- оплати усіх податків та обов'язкових платежів, відповідно до чинного законодавства України.

З огляду на перспективу вступу України до Європейського Союзу формування резерву нафти і нафтопродуктів здійснюватиметься відповідно до вимог ЄС – в еквіваленті 90 днів споживання.

Постановка цілей статті

Метою роботи є обґрунтування методичних підходів до розробки Стандарту організації України зі зберігання нафти у резервуарному парку. При цьому інформація про структуру, розміри і методи розрахунку тарифів повинна бути доступною для перевірки.

Методика розрахунку тарифів повинна відповідати специфіці послуг зі зберігання нафти та забезпечувати економічно ефективну роботу підприємств, що надають такі послуги, якісного і своєчасного проведення регламентних, ремонтних та відновлювальних робіт з метою підтримання основних засобів, задіяних у зберіганні нафти в робочому і безпечному стані.

Виклад основного матеріалу

У паливно-енергетичному комплексі України, зокрема у нафтогазовій галузі, для реалізації єдиної технічної політики у сфері стандартизації виконання обов'язків головних організацій Міністерства енергетики та вугільної промисловості було покладено на Публічне акціонерне товариство “Національна акціонерна компанія “Нафтогаз України” [18].

Формування тарифів на зберігання нафти здійснюється відповідно до договорів на послуги зі зберігання нафти, термінів зберігання нафти, діючих та прогнозних цін на матеріально-технічні ресурси з урахуванням планових норм їх використання у виробничій діяльності під час зберігання нафти.

Сьогодні розрахунок тарифів на зберігання нафти регулює СОУ “Розрахунок тарифів на послуги зі зберігання нафти в резервуарному парку. Методика”. Хоча обов'язкове застосування ДСТУ в Україні частково скасовано, вважаємо за доцільне використовувати їх під час розробки СОУ, оскільки вони представляють перевірений часом галузевий досвід. Зокрема, для розробки СОУ щодо розрахунку тарифу на зберігання нафти потрібно скористатися рекомендаціями:

ДСТУ 4611:2006 Магістральні трубопроводи. Терміни та визначення основних понять;

ДСТУ 4147-2003 Метрологія. Резервуари сталеві вертикальні циліндричні. Методика повірки (ГОСТ 8.570-2000, MOD);

ДСТУ 4454:2005 Нафта і нафтопродукти. Маркування, пакування, транспортування та зберігання;

ДСТУ 4488:2005 Нафта і нафтопродукти. Методи відбирання проб;

ДСТУ 4632:2006 Нафта. Збирання та підготовляння. Терміни та визначення понять;

ДСТУ ISO 1998-5:2008 Промисловість нафтова. Терміни та визначення понять. Частина 5: Транспортування, зберігання, розподіляння (ISO 1998-5:1998, IDT).

Під час визначення розміру тарифу на послуги зі зберігання нафти як основної розрахункової величини використано плановану тарифну виручку [19]. Розмір планованої тарифної виручки повинен покрити загальні витрати підприємства на діяльність зі зберігання нафти, оплату податків (за винятком ПДВ) та обов'язкових платежів, передбачених чинним законодавством України, і створити плановий чистий прибуток, відповідно до затвердженої норми рентабельності. ПДВ до складу планової тарифної виручки включати не потрібно, а під час розрахунків за послуги зі зберігання нафти ПДВ повинен додаватись до тарифів.

Для розрахунку ставки тарифу на зберігання нафти до складу повних витрат потрібно включати тільки витрати, які належать до послуг зі зберігання нафти. Розрахунок повних планованих витрат підприємства, яке здійснює зберігання нафти, потрібно визначати за кожним з тарифних об'єктів (підрозділом підприємства, у межах якого розраховується тариф на зберігання нафти) окремо на основі аналізу їх господарської діяльності за базовий період і розрахункових показників на планований період [20].

Якщо транспортування на тарифний об'єкт нафти та її відвантаження виконується залізничним транспортом, до тарифу додаються витрати, понесені під час приймання та відвантаження нафти на залізничних естакадах тарифного об'єкта. У разі прийому нафти на збереження та відвантаження замовнику через магістральний нафтопровід та морські причальні споруди витрати на ці операції не враховуються, оскільки вони компенсуються окремо тарифами на перекачку та перевалку нафти.

Вартість витрат нафти під час зберігання у межах обсягів нормативних витрат, що існують під час зберігання нафти, до розрахунку тарифів не включається. Нормативні витрати нафти належать до витрат замовника послуг.

Якщо підприємство, крім зберігання нафти, у своїй господарській діяльності здійснює ще інші види діяльності, облік витрат потрібно організувати за кожним напрямом (видом) діяльності окремо. Для розподілу загальних витрат підприємства, яке здійснює зберігання нафти, за напрямками доцільно проводити пропорційно до економічно обґрунтованої бази. База розподілу витрат, методика обліку та класифікація витрат визначаються обліковою політикою підприємства.

Встановлений тариф на період зберігання нафти за послуги зі зберігання нафти за кожним тарифним об'єктом підприємства розраховується за формулою

$$T = \frac{ПТВ}{O} \text{ (грн за 1 т)}, \quad (1)$$

де ПТВ – планована тарифна виручка від послуги зі зберігання нафти, грн; O – планований обсяг зберігання нафти, т.

Планована тарифна виручка за послуги зі зберігання нафти за кожним тарифним об'єктом розраховується за формулою

$$ПТВ = ППВ + П + ПП, \quad (2)$$

де ППВ – повні плановані витрати, грн; П – планований прибуток суб'єкта господарювання визначається на підставі формули (6)), грн; ПП – податок на прибуток, відповідно до [21], грн;

Повні плановані витрати, пов'язані з наданням послуг зі зберігання нафти, потрібно обчислювати окремо для кожного тарифного об'єкта за формулою

$$ППВ = Вп + Впр + Вр + Vz, \quad (3)$$

де Вп – постійні плановані прямі витрати, які при наданні послуг зі зберігання нафти виникають постійно, грн; Впр – періодичні плановані прямі витрати, які при наданні послуг зі зберігання нафти виникають через певні проміжки часу, грн; Вр – разові плановані прямі витрати, які

при наданні послуг зі зберігання нафти виникають один раз, грн; V_z – непрямі загальновиробничі витрати, грн.

Постійні плановані прямі витрати (B_n) за тарифним об'єктом, обчислюються за формулою

$$B_{np} = \sum B_{n_i} \times D, \quad (4)$$

де B_{n_i} – сума постійних планованих прямих витрат за добу, грн/доба; D – плановий (договірний) термін зберігання нафти, діб.

Періодичні плановані прямі витрати (B_{pr}) визначаються, враховуючи прямі витрати на i -ту роботу чи вид обслуговування та кількості разів обслуговування за термін зберігання нафти:

$$B_{pr} = \sum (n_{pr_i} \times K_i), \quad (5)$$

де B_{pr_i} – постійні плановані прямі витрати по i -му виду обслуговування, грн/од.; K_i – планована кількість разів обслуговування за період зберігання нафти по i -му виду обслуговування, од.

Разові плановані прямі витрати (B_r) підприємства, яке надає послуги зі зберігання нафти, потрібно розраховувати на основі планових показників господарської діяльності базового періоду і програми робіт планованого року з урахуванням прийнятих (визначених на підприємстві) норм витрат праці, норм використання енергії, матеріалів, враховуючи діючі ціни або прогнозовані ціни на матеріали і енергію, а також особливості стандартів бухгалтерського обліку (міжнародних або національних, якими керується у своїй діяльності підприємство) щодо віднесення різних статей витрат до собівартості послуг із зберігання нафти.

Витрати у складі тарифів на послуги зі зберігання нафти формуються відповідно до затверджених Стандартів бухгалтерського обліку, облікової політики підприємства, інших чинних нормативних актів, затверджених і зареєстрованих у встановленому порядку.

До планованої виробничої собівартості включаються витрати, які за способом зарахування витрат на послуги розподіляються на [22]:

- прямі витрати;
- загальновиробничі (непрямі) витрати.

До складу прямих витрат належать витрати, які можуть бути безпосередньо зараховані до конкретного об'єкта витрат, пов'язаного із зберіганням нафти. До складу прямих витрат включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим в обслуговуванні, виконання ремонтних та профілактичних робіт під час перевалки нафти, відрахування на соціальні заходи, амортизаційні відрахування тих об'єктів основних засобів, які безпосередньо задіяні під час зберігання нафти, витрати, пов'язані з діяльністю зі зберігання нафти (використанням електричної та теплової енергії, а також інших матеріально-технічних ресурсів – відрахування в ремонтний фонд, плата за граничнодопустимі викиди, плата за оренду землі і всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо зараховані до конкретного об'єкта витрат).

Прямі витрати плануються на основі господарської діяльності базового періоду і програми робіт планового періоду з урахуванням прийнятих (визначених) норм, використання витрат праці, енергії, матеріалів – на основі чинних цін на матеріали і енергію та/або із коригуванням можливого збільшення цін з урахуванням індексу інфляції, закладеного у Законі України “Про Державний бюджет” на плановий період [23].

До складу планованих прямих матеріальних витрат включаються витрати, пов'язані з використанням електричної та теплової енергії, а також інших матеріально-технічних ресурсів, безпосередньо пов'язаних з процесом зберігання нафти. Витрати, пов'язані з використанням палива та електроенергії, визначаються на основі чинних цін (тарифів) на паливно-енергетичні ресурси та/або із коригуванням можливого збільшення цін з урахуванням індексу інфляції, закладеного у Законі України “Про Державний бюджет” на плановий період [23].

До складу планованих прямих витрат з оплати праці включаються:

- витрати з основної заробітної плати виробничого персоналу (заробітна плата та інші виплати працівникам, безпосередньо залученим до технологічного процесу надання послуг зі зберігання нафти, відповідно до [20]);

– витрати з додаткової заробітної плати виробничого персоналу за працю понад установлені норми, трудові досягнення, особливі умови праці у вигляді доплат і надбавок (за роботу у важких та шкідливих умовах, понаднормовий час, святкові, неробочі та вихідні дні, нічний час, класність, керівництво бригадами, інші виплати, встановлені чинним законодавством), премій за виконання виробничих завдань і функцій та компенсаційних виплат (за невідпрацьований час, включаючи основні та додаткові відпустки, виконання державних і громадських обов’язків, інші виплати встановлені чинним законодавством);

– витрати на інші заохочувальні та компенсаційні виплати виробничому персоналу (винагороди за підсумками роботи за рік, вислугу років у галузі, інші виплати, встановлені чинним законодавством та/або колективним договором організації).

Сума планованих амортизаційних відрахувань для розрахунку тарифу визначається за основними засобами, які пов’язані зі зберіганням нафти. Нарахування планованої амортизації основних засобів здійснюється із застосуванням того методу, який обраний згідно з амортизаційною політикою підприємства.

Планована амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів нараховується за рішенням суб’єкта господарювання. Наприклад, у першому місяці використання об’єкта сума може нараховуватися в розмірі 50 % від його вартості, яка амортизується, та решта 50 % – від вартості, яка амортизується, у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом, або у першому місяці використання об’єкта в розмірі 100 % від його вартості.

До складу планованих інших прямих витрат включені виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо зараховані на конкретний об’єкт витрат, зокрема сума єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування для виробничого персоналу, плата за оренду земельних і майнових паїв, витрати на забезпечення безпеки, діагностику та дефектоскопію, поточний ремонт обслуговування основних засобів.

Непрямі загальновиробничі витрати – витрати, пов’язані з організацією виробництва і управлінням структурними підрозділами підприємства. Ці витрати не треба фіксувати на рівні тарифного об’єкта. До складу цих витрат належить основна і додаткова заробітна плата апарату управління нафтоперекачувальної станції цехів, дільниць, баз обслуговування, підрозділів безпеки, зв’язку та інших підрозділів, відрахування на соціальні заходи та медичне страхування апарату управління, оплата службових відряджень, підготовка та перепідготовка кадрів, що належать до загальновиробничого персоналу, обов’язкове страхування, охорона об’єктів виробничого призначення, амортизація основних засобів загальновиробничого призначення, витрати на утримання, експлуатацію, ремонт та страхування основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення, витрати матеріалів, витрати на опалення, освітлення, водопостачання, на охорону праці, техніку безпеки, канцелярські та інші витрати.

Формування витрат тарифу зі зберігання нафти проводиться на основі розрахунку прямих витрат на зберігання з подальшим збільшенням цих витрат на частку загальновиробничих витрат. Розподіл загальновиробничих витрат підприємства за видами діяльності проводиться відповідно до визначеної бази розподілу в обліковій політиці підприємства.

До складу планової тарифної виручки включаються всі податки, що визначаються чинним законодавством України, зокрема на прибуток, майно, землю тощо, які пов’язані з діяльністю щодо зберігання нафти. ПДВ до складу планової тарифної виручки не включається, а під час розрахунків за послуги зі зберігання нафти має додаватись до тарифів.

Для прогнозування цін на ці види ресурсів підприємства пропонується використовувати законодавчо прийняту ставку інфляції у плановому періоді, визначену у Законі України “Про Державний бюджет” на плановий період [23] до розрахунку тарифу.

Найдискусійнішим моментом під час визначення тарифу за зберігання нафти традиційно вважається методологічний підхід до обґрунтування планового прибутку підприємства, яке надає відповідні послуги.

Традиційно розмір прибутку від здійснення господарських операцій є індикатором ефективності господарської діяльності суб'єкта та є винагородою за рівень ризику. Оскільки підприємства, які надають послуги зі зберігання нафти, можна зарахувати до монополістів на ринку України, то механізм визначення розміру прибутку від надання відповідних послуг є відображенням монопольного ринку. Аналіз чинних практик встановлення тарифів за зберігання нафти дає змогу зробити такі висновки.

До величини планового прибутку монополісти включають повне відшкодування інвестиційних витрат, до яких належать витрати, пов'язані із придбанням основних засобів підприємства. Інвестиційна складова прибутку розраховується для підприємств, які реалізують інвестиційну програму, і використовується для забезпечення інвестиційних витрат у межах цієї програми.

Зокрема, планований прибуток (П) підприємства, яке надає послуги зі зберігання нафти, включає планову норму рентабельності, а також інвестиційну складову цього прибутку, та розраховується за формулою

$$П = Б \cdot Нр + Пінв, \quad (6)$$

де Б – база рентабельності, грн; Нр – норма рентабельності, частка від одиниці; Пінв – інвестиційна складова прибутку, визначена згідно з його інвестиційною програмою.

Ця складова розраховується за формулою

$$Пінв = ОФ \cdot Ен \cdot Іін, \quad (7)$$

де Ен – нормативний коефіцієнт окупності капітальних вкладень, частка від одиниці; Іін – розрахований прогноз індексу інфляції за період зберігання нафти, безр. величина; ОФ – вартість основних виробничих фондів, які безпосередньо використовуються під час зберігання нафти, грн.

Прогноз рівня інфляції здійснюється за формулою

$$Іін = \sqrt[n]{k_i},$$

де k_i – рівень інфляції за рік, закладений у [23]; n – кількість періодів у році, од.

Як база рентабельності (Б) використовується величина повних планованих витрат, які пов'язані з наданням послуг зі зберігання нафти.

Норма рентабельності (Нр) для тарифів на зберігання нафти береться до розрахунків на рівні чинної норми рентабельності для тарифів на транспортування нафти.

При цьому нормативний коефіцієнт окупності капітальних вкладень розраховується за такою формулою:

$$Ен = 1/Ске, \quad (8)$$

де Ске – термін корисної експлуатації [22] об'єкта основних засобів, які безпосередньо використовуються під час зберігання нафти, років.

Таке визначення планового прибутку можна вважати подвійним рахунком, який завищує показник планового прибутку і, відповідно, величину тарифу за зберігання нафти.

Тому ми пропонуємо при визначенні тарифу використовувати у складі планового прибутку тільки планову норму рентабельності, як це здійснюється під час провадження господарської діяльності суб'єктів в Україні [18].

Податок на прибуток (ПП) обчислюється за формулою

$$ПП = П \cdot СПП, \quad (9)$$

де П – планований прибуток для тарифного об'єкта, грн; СПП – ставка податку на прибуток підприємств, установлена, відповідно до [21], частка від одиниці.

Нижче наводимо умовний приклад для розрахунку тарифу на зберігання 50 000 т нафти на нафтоперекачувальній станції¹. Розрахунок буде здійснено на підставі використання чинного СОУ

¹Для здійснення розрахунку використано умовні дані щодо параметрів технологічного процесу зберігання нафти у резервуарному парку.

“Розрахунок тарифів на послуги зі зберігання нафти в резервуарному парку. Методика” та із використанням наших пропозицій щодо розрахунку планового прибутку від зберігання нафти.

Умови зберігання: кількість нафти – 50 000 т; період зберігання – 90 діб (квартал); приймання та відвантаження нафти здійснюється через магістральний нафтопровід.

Розрахунок кількості резервуарів: кількість резервуарів, необхідних для зберігання 50 000 т нафти, розраховується з урахуванням коефіцієнта використання корисного об’єму резервуара ($K_{кор} = 0,76 \div 0,8$). Тому для зберігання 50 000 т нафти приймаємо три резервуари місткістю 20 тис. м³ та один резервуар місткістю 10 тис. м³; тип резервуарів РВСспп (резервуар із стаціонарною покрівлею і понтоном).

У цьому розрахунку прийняті співвідношення і проведені обчислення, вказані у таблиці.

**Зведена таблиця розрахунку вартості зберігання нафти
згідно з заданими у прикладі умовами**

№	Перелік показників	Значення показників за використовуваною методикою, грн	Значення показників за пропонованою методикою, грн	Примітки
1	Повні плановані витрати, пов’язані з наданням послуг зі зберігання нафти	5 426 591	5 426 591	
1.1	Прямі витрати	4 718 775	4 718 775	
1.1.1	Матеріальні витрати (електроенергія)	23 372,53	23 372,53	
1.1.2	Витрати на оплату праці	172 108,80	172 108,80	
1.1.3	Єдиний соціальний внесок (ЄСВ)	37 863,94	37 863,94	22 % витрат на оплату праці
1.1.4	Амортизація	4 485 425	4 485 425	5 % вартості ОФ
1.2	Загальновиборніччі (непрямі) витрати	707 816,3	707 816,3	15 % прямих витрат
2	Прибуток балансовий	651 191	651 191	12 % повних планованих витрат, пов’язаних із наданням послуг зі зберігання нафти
3	Інвестиційна складова прибутку	4 557 192	0	20 % / 4 капіталовкладень організації в основні засоби
4	Планований прибуток	5 208 383	651 191	
5	Податок на прибуток	937 508, 9	117 214,4	18 % планованого прибутку
6	Планована тарифна виручка	11 572 480	6 194 996	

Отже, на підставі проведених розрахунків обґрунтований тариф на зберігання 1 т нафти протягом 90 діб становитиме згідно з СОУ “Розрахунок тарифів на послуги зі зберігання нафти в резервуарному парку. Методика” 231,45 грн, або 9,04 \$, а згідно з нашими пропозиціями – 123, 89 грн або 4,84 \$.

Висновки

На підставі проведених розрахунків можна підтвердити попередні висновки щодо необхідності удосконалення методології розрахунків тарифів у нафтопереробній промисловості України, оскільки сучасний підхід дає можливість операторам ринку отримувати необґрунтовано високі прибутки у цій сфері.

Стандартизація умов та порядку визначення оплати за надання послуг дасть змогу уникнути суперечливих ситуацій під час здійснення господарської діяльності та укладення господарських договорів. Зокрема, під час проведення відкритих торгів на Prozorro з метою пошуку організацій, які мають можливість зберігати нафту, доцільно використовувати об'єктивну методику, яка б уможливила заощадити кошти Державного бюджету України.

Перспективи подальших досліджень

Нафтогазовий комплекс України традиційно вважають високоприбутковим та з високим рівнем монополізації. Такі міркування можна вважати правомірними в умовах сучасного розвитку економіки України. Тому здійснення прозорих розрахунків та використання чітких методологій дасть можливість уникнути двозначності у питаннях регулювання.

Доцільно керівництву держави продовжити обраний напрям здійснення стандартизації у питаннях управління господарською діяльністю нафтогазових компаній, зважаючи на високу диверсифікованість їхньої діяльності.

1. *Дохід від інвестицій в сировину продовжить зростати в 2017–2018 pp.* – Citigroup, available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/392597/dohid-vid-investysij-v-syrovynu-prodovzhyt-zrostaty-v-2017-2018-rr-citigroup>. 2. *Річний звіт / НАК “Нафтогаз України”* // available at: <http://annualreport2016.naftogaz.com/ua/chogo-mi-dosjagli/transportuvannja-nafti>. Андрій Пасішник: “Ми добилися зменшення вартості зберігання нафти утричі, а також почали повертати нафту в компанію”, available at: https://lb.ua/economics/2018/02/20/390671_andriy_pasishnik_mi_dobilisya.html. 4. У “Нафтогазу” заберуть функції транспортування і зберігання газу / Рішення Кабміну // available at: https://zik.ua/news/2018/02/15/u_naftogazu_zaberut_funksii_transportuvannya_i_zberigannya_gazu_rishennya_1266387https://zik.ua/news/2018/02/15/u_naftogazu_zaberut_funksii_transportuvannya_i_zberigannya_gazu_rishennya_1266387. 5. Oliver M. (2017). Price Regulation and Pipeline Transmission Capacity. USAEE Working Paper No. 17-295, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2928767> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2928767>. 6. He Y., & Lin B. (2017). The impact of natural gas price control in China: A computable general equilibrium approach. Energy Policy, 107, 524–531. 7. Ishwaran M., King W., Haigh M., Lee T., & Nie S. (2017). Regulatory System Reform to Support Natural Gas Market Liberalisation. In China’s Gas Development Strategies (pp. 303–308). Springer, Cham. 8. Lane, D. (2018). The political economy of Russian oil. In Business And State In Contemporary Russia (pp. 101–128). Routledge. 9. Basso L. J., Figueroa N., & Vásquez J. (2017). Monopoly regulation under asymmetric information: prices versus quantities. The RAND // Journal of Economics. – 48(3). – 557–578. 10. Чухрай Н. І. (2017). Формування системи альтернативних рішень щодо зменшення втрат електроенергії з впливом на операційну діяльність енергопостачальних підприємств / Н. І. Чухрай, І. В. Бохонко // Приазовський економічний вісник. – № 2(02) 2017. – С. 76–79. 11. Чухрай Н. І. (2017). Моделювання вибору кращого проекту для виявлення та уникнення втрат електроенергії на енергопостачальних підприємствах / Н. І. Чухрай, І. І. Новаківський, І. В. Бохонко // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання. – Т.18. – С. 326–330. 12. Нестеров П. В. (1989). Информационные аспекты стандартизации и управления качеством продукции / П. В. Нестеров. – М.: Изд-во стандартов. – 152 с. 13. Нагорна О. О. (2014). Система технічного регулювання як складова інноваційного розвитку економіки України / О. О. Нагорна // Електронне наукове фахове видання “Ефективна економіка”. – № 6 // available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3145>. 14. Закон України Про стандартизацію (Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 31. – С.1058) Із змінами, внесеними

згідно із Законом № 124-VIII від 15.01.2015 р., ВВР. – 2015. – № 14, ст.96 // available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-vii>. 15. Гарасим Ю. Й. (2015) Аналіз національної системи стандартизації і сертифікації у контексті угоди про асоціацію України та ЄС/ Ю. Й. Гарасим // *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право* // Науковий журнал. Серія: Економічні науки. /55А/ 1028–7507 № 3 (80). – С.58–65. 16. Ковалко О. М. (2016), Пріоритетні напрями актуалізації системи стандартизації в нафтогазовій галузі / О. М. Ковалко, П. М. Хомик, А. В. Андрієвський, М. В. Трусова // *Нафтогазова галузь України*. – № 2, available at: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/3844/1/5657p.pdf>. 17. ДСТУ 1.0:2003 Національна стандартизація. Основні положення // available at: <http://metrology.com.ua/m/download/dstu-gost-gost-r/60-dstu/511-dstu-1-0-2003>. 18. Наказ № 305 від 20.05.2015р. “Про організацію робіт зі стандартизації у паливно-енергетичному комплексі”, available at: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245058958&cat_id=245057448. 19. Постанова від 30 липня 1999 року N 993 “Про затвердження Методики розрахунку тарифів за надані послуги з транспортування нафти територією України магістральними нафтопроводами, перевалки та наливу нафти” (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Національної комісії регулювання електроенергетики України від 26 січня 2000 року N 102, від 25 червня 2009 року N 749) (Постанова втратила чинність), (згідно з постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 25 травня 2017 року № 691) available at: http://search.ligakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GK330.html. 20. Методика визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу затвердженої постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 25 лютого 2016 року № 236, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 03 листопада 2016 року за № 1434/29564 // available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0266874-17>. 21. Податковий кодекс України // available at: <https://buhgalter911.com/uk/...baza/nalogovy-kodeks/>. 22. Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості // available at: <http://uazakon.com/big/text580/pg2.htm>. 23. Закон України “Про Державний бюджет України на плановий рік”.

1. Doxid vid investy`cij v sy`rovy`nu prodovzhyt` zrostaty` v 2017-2018 rr. [The return on investment in raw materials will continue to grow in 2017-2018] – Citigroup . Retrived from: <https://news.finance.ua/en/news/-/392597/dohid-vid-investysij-v-syrovynu-prodovzhyt-zrostaty-v-2017-2018-rr-citigroup>. 2. Richny`j zvit [Annual report] / NJSC Naftogaz of Ukraine .- Retrived from: <http://annualreport2016.naftogaz.com/ua/chogo-mi-dosjagli/transportuvannja-nafti>. 3. Andriy Pasishnik: My` doby`ly`sya zmenshennya vartosti zberigannya nafty` utry`chi, a takozh pochaly` povertaty` naftu v kompaniyu [We achieved a threefold reduction in the cost of storing oil, and also began to turn oil into a company]- Retrived from: https://lb.ua/economics/2018/02/20/390671_andriy_pasishnik_mi_dobilisya.html. 4. U “Naftogazu” zaberut` funkciyi transportuvannya i zberigannya gazu, – rishennya Kabminu [In “Naftogaz” will take away the functions of transportation and storage of gas, – the decision of the Cabinet of Ministers.]. – Retrived from: https://zik.ua/news/2018/02/15/u_naftogazu_zaberut_funksii_transportuvannya_i_zberigannya_gazu_rishennya_1266387 https://zik.ua/news/2018/02/15/u_naftogazu_zaberut_funksii_transportuvannya_i_zberigannya_gazu_rishennya_1266387. 5. Oliver M. Price Regulation and Pipeline Transmission Capacity (March 7, 2017). USAEE Working Paper No. 17–295. Retrived from: <https://ssrn.com/abstract=2928767> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2928767>. 6. He Y., & Lin, B. (2017). The impact of natural gas price control in China: A computable general equilibrium approach. *Energy Policy*, 107, 524–531. 7. Ishwaran M., King W., Haigh M., Lee T., & Nie S. (2017). Regulatory System Reform to Support Natural Gas Market Liberalisation in China’s Gas Development Strategies (pp. 303–308). Springer, Cham. 8. Lane, D. (2018). The political economy of Russian oil. In *Business And State In Contemporary Russia* (pp. 101–128). Routledge. 9. Basso L. J., Figueroa N., & Vásquez J. (2017). Monopoly regulation under asymmetric information: prices versus quantities. *The RAND Journal of Economics*, 48(3), 557–578. 10. Chukhray N. I. Formuvannya sy`stemy`

al'ternatyvnykh rishen' shhodo zmenshennya vtrat elektroenergiyi z vplyvom na operacijnu diyalnist energopostachal'nykh pidpryemstv. [Formation of the system of alternative solutions for reduction of electric power losses with influence on operational activity of power supply enterprises] / N.I Chuhray, I. V. Bohonko // Priazovsky Economic Bulletin. – 2017. – No. 2 (02) 2017. – P. 76–79. 11. Chukhra N. I. Modelyuvannya vyboru krashhogo proektu dlya vyavlennya ta unyknennya vtrat elektroenergiyi na energopostachal'nykh pidpryemstvax. [Modeling the Choice of a Better Project for the Detection and Avoidance of Electricity Losses at Power Supply Enterprises] / NI Chukhra, I.I. Novakivsky, IV Bohonko // Global and national problems of the economy: electronic scientific professional edition. – 2017 – T.18. – P. 326–330. 12. Nesterov P. V. Ynfarmacyonnye aspekty standartyzacyi y upravleniya kachestvom produkcyi. [Information aspects of standardization and product quality management]. / P. V. Nesterov. – Moscow: Publishing of Standards, 1989. – 152 p. 13. Nagornaya O. O. (2014). The system of technical regulation as a component of innovation development of the economy of Ukraine / O. O. Nagornaya // Electronic scientific professional publication “Effective economy”. – 2014. – No. 6 – available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3145> 14. The Law of Ukraine on Standardization 2014 Bulletin of the Verkhovna Rada (BBP), No. 31, p.1058 {As amended in accordance with the Law No. 124-VIII of January 15, 2015, BBP, 2015, # 14, p.96. Retrived from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-vii>. 15. Garasim Yu.Y.(2015). Analiz nacional'noyi systemy standartyzacyi i sertyfikacyi u konteksti ugody pro asociaciyu Ukrayiny ta YeS. [Analysis of the national system of standardization and certification in the context of the Association Agreement between Ukraine and the EU] / Yu.I. Garasim // Foreign Trade: Economics, Finance, Law. Scientific Journal. Series: Economic Sciences. / 55A / 1028-7507 No. 3 (80) 2015. – p.58-65.DSTU 1.0: 2003National Standardization. Substantive provisions., Retrived from: metrology.com.ua/m/download/dstu-gost-gost-r/60-dstu/511-dstu-1-0-2003. 16. Kovalko O. M. (2016). Priorytetni napryamy aktualizacyi systemy standartyzacyi v naftogazovij galuzi. [Priority directions of updating the standardization system in the oil and gas industry] / O. M. Kovalko, P. M. Khomik, A. V. Andirevsky, M. V. Trusova // Naftogazovaya branch of Ukraine. – No. 2 Retrived from: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/3844/1/5657p.pdf>. 17. DSTU 1.0: 2003 National Standardization. Substantive provisions., Retrived from: <http://metrology.com.ua/m/download/dstu-gost-gost-r/60-dstu/511-dstu-1-0-2003>. 18. Order number 305 dated May 20, 2015 “On the organization of work on standardization in the fuel and energy complex”. Retrived from: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?Art_id=245058958&cat_id=245057448. 19. Resolution of July 30, 1999 N 993 “On Approval of the Methodology for Calculation of Tariffs for Services Provided for Transportation of Oil through Ukraine by Main Oil Pipelines, Transshipment and Oil Spill” (as amended and amended by the Regulations of the National Electricity Regulatory Commission of Ukraine of January 26, 2000). N 102, dated June 25, 2009 N 749) (The decision has expired (in accordance with the resolution of the National Commission that carries out state regulation in the fields of energy and utilities,from May 25, 2017 No. 691). Retrived from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GK330.html. 20. Methodology for determining and calculating the tariff for natural gas distribution services approved by the decision of the National Commission that carries out state regulation in the fields of energy and utilities, dated February 25, 2016, No. 236, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on November 3, 2016 under No. 1434/29564. Retrived from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0266874-17>. 21. Tax Code of Ukraine. Retrived from: <https://buhgalter911.com/uk/...baza/nalogovyi-kodeks/>. 22. On Approval of the Typical Regulations on Planning, Accounting and Calculation of the Prime Cost of Products (Works, Services) in Industry. Retrived from: <http://uazakon.com/big/text580/pg2.htm>. 23. Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine”.